

**ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ที่มีต่อความสามารถ
ในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3**
**The Effects of Learning Active Package According to Ariyasacca 4
Method on Ability for Discretion Thinking and Achievement of the
3rd Secondary Students**

พระรุ่งโรจน์ ธิระบุญ (รักษาราชการ)¹, สมชัย ศรีนอก², นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ³ และ อภิวัฒน์ พิมพวง⁴

Received: September 16, 2021
Revised: June 06, 2022
Accepted: June 06, 2022

Phrasamuha Somlak Tikkhapañño (Raknoi), Somchai Srinok,
Niwes Wongsuwan and Apiwat Pimpuang
(dararatj864@gmail.com)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น (Pre Experimental Design) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน 2) เปรียบเทียบความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และ 3) ศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดจันทราวาส ตำบลกระเจียน อำเภอบัวทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 11 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 วิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง พุทธปณิธาน 4 จำนวน 4 ชุด 2) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) แบบวัดความสามารถในการคิดมีวิจารณญาณ และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า t-test dependent

¹ หลักสูตรสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Social Studies Teaching Programe, Faculty of Education, Mahachulalongkomrajavidyalaya University

^{2,3} คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Education, Mahachulalongkomrajavidyalaya University

⁴ โรงเรียนวัดจันทราวาส ตำบลกระเจียน อำเภอบัวทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
Wat Chantrawat School, Krachan Subdistrict, U Thong District, Suphan Buri Province

ผลการวิจัยพบว่า

1) นักเรียนที่เรียนรู้แบบอริยสัจสี่ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากวิธีการสอนแบบอริยสัจสี่เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ที่นักเรียนพยายามคิดค้นวิธีการแก้ปัญหาและวิธีการพัฒนาทักษะชีวิต โดยใช้ลำดับขั้นตอนของอริยสัจ 4 เป็นแนวทางการแก้ปัญหาและวิธีการพัฒนาทักษะชีวิตด้วยตนเอง เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ

2) ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่เรียนรู้แบบอริยสัจสี่หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากนักเรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ได้ศึกษาสถานการณ์ เริ่มกำหนดประเด็นปัญหา ร่วมกันพิจารณาจากข้อมูล มีการถกเถียงเพื่อกำหนดปัญหา ร่วมกันให้ความหมายของปัญหา การรวบรวมข้อมูลจากสถานการณ์จำลอง ร่วมกันพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และ

3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่อยู่ในระดับมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากนักเรียนรู้สึกว่าได้สัมผัสกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาจากแบบฝึกทักษะหลายรูปแบบในเรื่อง พุทธปนิธาน 4 เป็นเรื่องที่สร้างแรงจูงใจให้อยากรู้และท้าทายความสามารถในการคิดแก้ปัญหา(ขั้นทุกข์) ร่วมกันค้นคิดหาสาเหตุของปัญหาภายใต้มุมมองที่เป็นอิสระ (สมุทัย) นักเรียนร่วมกันรวบรวมข้อมูลเพื่อสนับสนุนทางเลือกที่ตนเองนำเสนอให้กับกลุ่ม (นิโรธ) ร่วมกันตัดสินใจเลือกและปฏิบัติด้วยรูปแบบที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาที่เป็นสาเหตุแห่งทุกข์ (มรรค)

คำสำคัญ : การเรียนรู้แบบอริยสัจ 4, การคิดอย่างมีวิจารณญาณ, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

This research work which was a kind of Pre-Experimental Design Research was presented with 3 objectives as follows: 1) to compare the achievement of students. 2) to compare the ability of thinking with judgment. And 3.) To study the level of satisfaction of students in the 3rd level of Secondary school towards Ariyasacca 4 learning. The sampling group of 11 students used in this research work

which was selected with specific selection methods is the students in the 3rd level of Primary School of Wat Chandrawat, Krachan Sub-district, U-thong District, Suphanburi Province.

The results of the research are as follows:

1) Students with the learning based on Ariyasacca have the posttest of learning achievement higher than the pretest with a statistical significance at 0.05 level. This is because the learning method based on Ariyasacca is the process for seeking knowledge on problem-solving and life skills development by following each step of the Ariyasacca as the guidelines. It is a learning management focusing on the students;

2) The ability for critical thinking of students, it is found that the posttest score is higher than pretest with a statistical significance at 0.05 level. This is because students get to learn from the real situations arising in daily life as they get to study the situation, to identify the cause of the problems, to contemplate the information, to discuss the problems, to define the problems, to gather information from the scenario, and to contemplate the credibility of the information. All of which is the process for developing the ability to think critically; and

3) Students have satisfaction towards the learning based on Ariyasacca at a high level with a statistical significance at 0.05 level. This is because students get to experience the real problem from practicing various skills on the topic of Buddha-paṇidhāna. This helps to motivate the curiosity of students and challenge their ability to solve problem (the stage of dukkha), to find out the cause of the problems (samudaya), to gather information in order to support the path one chooses to present to the group (nirodha), to make decision together and practice the best solution for problem-solving (magga).

Keywords : Ariyasacca 4 Learning Method, Ability for Discretion Thinking, Achievement.

บทนำ

ประเทศไทยจะต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งภายนอกและภายในประเทศที่ปรับเปลี่ยนเร็วและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ย่อมเป็นทั้งโอกาสและความเสี่ยงต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการติดต่อสื่อสาร เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โลกไร้พรมแดนและทำให้พลเมืองโลกมีการติดต่อสัมพันธ์กันได้อย่างรวดเร็วนำไปสู่การผสมผสานความคิด ค่านิยม ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษยชาติที่นำโลกเข้าสู่ยุคแห่งการกระจายอำนาจ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งมีผลต่อทุกชาติทุกภาษาจึงจำเป็นต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็ง สามารถรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม การสร้างภูมิคุ้มกันของประเทศที่สำคัญ คือ การพัฒนามนุษย์ ด้วยการให้การศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาให้มนุษย์มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้คู่คุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวไว้ใน มาตรา 28 วรรคสอง “สาระของหลักสูตรทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม” ดังนั้น การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญต่อการแก้ปัญหาสังคมและการพัฒนาประเทศโดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองไทย และเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐานรวมทั้งมีเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำหลักสูตรแกนกลางขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องเรียนรู้ และพัฒนาให้เกิดความสมดุล คำนึงถึงพัฒนาการทางสมอง และพหุปัญญา ได้กำหนดให้ผู้เรียนต้องเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ และมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ โดยการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ประการหนึ่งที่สำคัญคือ ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การ

คิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคม อย่างเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะด้านกระบวนการคิดให้กับผู้เรียน มีอยู่หลายรูปแบบให้ครูได้เลือกจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างสอดคล้องกับสภาพการศึกษาของแต่ละห้องเรียน รูปแบบการสอนที่ช่วยในการสร้างความสามารถผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะทางการคิดแบบมีวิจารณญาณ ได้แก่ วิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 เป็นการนำพุทธวิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นวิธีการแห่งปัญญา และการแก้ไขปัญหาตามระบบแห่งเหตุผล มาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการพัฒนากระบวนการคิดให้กับนักเรียนและฝึกให้นักเรียนรู้จักคิด มีระเบียบขั้นตอนในการคิด รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล และรู้จักตัดสินใจอย่างฉลาด (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2544) วิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 เป็นการประยุกต์ปรุงแต่งเพื่อให้เหมาะสมที่นำไปใช้ในโรงเรียน เป็นกระบวนการหาความรู้ที่ผู้เรียนจะต้องพยายามค้นคิดหาสาเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดให้มีสิ่งนั้นหาวิธีแก้ปัญหาลักษณะต่างๆด้วยตนเองโดยอาศัยหลักการของอริยสัจสี่ในพระพุทธศาสนา สำหรับวิธีการสอนนี้ ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นผู้คิดค้นขึ้น (ทิตินา แคมมณี, 2546) ซึ่งขั้นตอนข้างต้นเป็นวิธีการสอนให้ผู้เรียนคิดเป็นกล่าวคือ เป็นการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถนำความรู้ความจำ ความเข้าใจ และประสบการณ์ที่สะสมไว้ ออกมาใช้แก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์และสามารถแก้ปัญหาคือเป็นอยู่ในสถานการณ์ที่แตกต่างกันได้โดยมีประสิทธิภาพ (สุนน อมรวิวัฒน์, 2530)

สภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนวัดจันทราวาส ที่ผ่านมา เมื่อศึกษาจากรายงานการประเมินคุณภาพการศึกษา รอบที่ 3 (พ.ศ. 2554 – 2558) ผลการประเมิน พบว่า กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐาน ตัวชี้วัดที่ 5 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน คะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 57.35 และเมื่อศึกษารายงานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายตัวบ่งชี้ย่อย 5.4 กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คะแนนเต็ม 2.50 ผลคะแนนที่ได้ 1.32 ระดับคุณภาพ พอใช้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2555) ปัญหาการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา เด็ก ๆ กลับมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งครูผู้สอนขาดทักษะและเทคนิคการสอนที่เข้าถึง

ความสนใจของผู้เรียน การเรียนการสอนไม่มีความหมายต่อชีวิตของเด็ก การเรียนการสอนส่วนใหญ่มักจะให้ได้กตัญญูธรรม มากกว่าจะสอนให้มีทักษะการคิดขั้นสูง โดยนำพระพุทธศาสนามาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตที่ดีในสังคม ดังนั้น ครูผู้สอน และพระสอนศีลธรรมควรเปลี่ยนมุมมองในการจัดการเรียนการสอนใหม่ที่ให้เด็กได้คิดและนำไปดำเนินชีวิตโดยใช้กระบวนการทางปัญญา ควรปรับตัวให้เป็นกัลยาณมิตรที่ดีให้อยู่ในใจของเด็ก เรียนรู้ร่วมกันกับเด็ก ๆ หันกลับมาคิดค้นรูปแบบการเรียนการสอนที่สามารถพัฒนาพฤติกรรมที่ดีของเด็ก พัฒนาจิตใจของเด็ก และเสริมสร้างปัญญาให้กับเด็ก หันกลับมาคิดค้นสื่อการสอนและใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายและทันสมัย เพื่อให้เด็ก ๆ ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข (กิตติชัย สุธาสิโนบล, 2563)

วิชาพระพุทธศาสนา เป็นสาระหลักในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดให้ผู้เรียนในทุกะดับต้องเรียนโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องมีเจตคติที่ดีต่อพระพุทธศาสนา มีความสามารถในการคิด การแก้ปัญหา นำไปสู่การปฏิบัติและสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นการพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ เป็นคนดี เป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ ส่งเสริมทางการคิด จึงเป็นกระบวนการที่จะทำให้ผู้เรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) เพราะวิชาพระพุทธศาสนา เป็นสาระหลักในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กำหนดให้ผู้เรียนในทุกะดับต้องเรียนโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องมีเจตคติที่ดีต่อพระพุทธศาสนา มีความสามารถในการคิด การแก้ปัญหา นำไปสู่การปฏิบัติและสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นการพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ เป็นคนดี เป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ ส่งเสริมทางการคิด จึงเป็นกระบวนการที่จะทำให้ผู้เรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน ศีรษะระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยม เพื่อที่จะนำวิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 มาจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณและให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มขึ้น โดยนำรูปแบบการสอนมาปรับใช้ให้เข้ากับวัย และวุฒิภาวะของผู้เรียน จัดกิจกรรมฝึกความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ฝึกแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยเหตุและผล

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4
3. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองขั้นต้น (Pre-Experimental Research) โดยใช้รูปแบบ One Group Pre-test Post-test Design (สุรพล พรหมกุล, 2554) มีขั้นตอนการดำเนินการ (Research Process) ดังต่อไปนี้

1. ประชากร ได้แก่ ผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดจันทราวาส ตำบลกระเจียน อำเภอบางบาล จังหวัดสุพรรณบุรี ดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เนื่องจากมีผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 11 คน ซึ่งกำลังเรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563

2. ตัวแปรที่ศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) ตัวแปรอิสระ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 2) ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และผลความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

3. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มาตรฐานที่ ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีและธำรงรักษาพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ตัวชี้วัดที่ ม.3/3 ปฏิบัติหน้าที่ของศาสนิกชนที่ดี เรื่องการปฏิบัติหน้าที่ชาวพุทธตามพุทธปณิธาน 4 ไนมหาปรินิพพานสูตร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) กิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 เรื่องพุทธปณิธาน 4 2) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และ 4) แบบวัดความพึงพอใจของนักเรียน

5. การจัดสร้างและหาคุณภาพชุดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และแบบวัดความพึงพอใจของนักเรียน ประกอบด้วย

5.1 สร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม พร้อมทั้งตัวชี้วัด 3/3 เรื่อง พุทธปณิธาน 4

5.2 เสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไข

5.3 นำชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 แบบวัดความสามารถในการคิดแบบมีวิจารณญาณ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ เสนอผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ด้านการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และด้านการวัดผลประเมินผลตรวจสอบความถูกต้อง ความตรงเชิงเนื้อหา แล้วคำนวณหาค่า IOC และได้ค่าเฉลี่ย 1.00 แล้วนำไปทดลองภาคสนาม

5.4 ทำการทดลองสอนภาคสนามกับกลุ่มทดลอง ครั้งที่ 1 กับผู้เรียนจำนวน 30 คน ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) กับผู้เรียนที่เป็นกลุ่มทดลองก่อนจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ดำเนินการวัดผลด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จากนั้นดำเนินการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เรื่องพุทธปณิธาน 4

5.5 บันทึกคะแนนกิจกรรมของผู้เรียน สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในการเข้ากลุ่ม การแสดงความคิดเห็น และทดสอบหลังเรียน (Posttest) ด้วยแบบวัดชุดเดียวกันกับชุดก่อนเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียน

5.6 ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการนำคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คะแนนวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มาคำนวณหาค่าความยากง่ายของข้อสอบโดยเลือกข้อสอบที่มีความยากง่ายพอเหมาะที่มีค่าตั้งแต่ 0.40 - 0.70 และค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบที่มีค่าตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป แล้วคัดเลือกข้อสอบที่มีความยากง่ายพอเหมาะ และค่าอำนาจจำแนกที่ใช้ได้ เหลือแบบทดสอบอย่างละ 15 ข้อ

5.7 นำแบบทดสอบไปทดลองกับกลุ่มทดลองครั้งที่สอง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่น ดังนี้ 1) ข้อสอบชุดที่หนึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 ชุดที่สองเท่ากับ 0.87 ชุดที่สามเท่ากับ 0.88 และ ชุดที่สี่เท่ากับ 0.88 ตามลำดับ

5.8 ผู้วิจัยได้ปรับปรุงข้อสอบบางข้อที่มีค่าอำนาจจำแนก 0.20 ดำเนินการปรับปรุงข้อคำถาม ข้อคำตอบลง แต่มีค่าความยากง่ายพอเหมาะ แล้วนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง ทำการสอนตามชุดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 4 ชุด ใช้เวลา 2 วัน วันละ 2 คาบ แล้วนำคะแนนการทำกิจกรรม การทำแบบฝึกหัด การนำเสนอรายงาน และความมุ่งมั่นในการเรียน ในระหว่างเรียน และการทดสอบหลังการเรียนรู้ มาคำนวณทางสถิติ

6. ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ประกอบด้วย 1) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) การเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนและหลังเรียน และการทำกิจกรรม โดยใช้สถิติ t-test (Dependent Samples) เพื่อทดสอบสมมติฐานทางสถิติ (สมนึก ภัททิยธนี, 2558) โดยกำหนดนัยสำคัญที่ ระดับ 0.05 และ 3) ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 หลังการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 ทั้งนี้เนื่องมาจากวิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 เป็น

กระบวนการแสวงหาความรู้ที่นักเรียนพยายามคิดค้นวิธีการแก้ปัญหาและวิธีการพัฒนาทักษะชีวิต โดยใช้ลำดับขั้นตอนของอริยสัจ 4 เป็นแนวทางการแก้ปัญหาและวิธีการพัฒนาทักษะชีวิตด้วยตนเอง เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ประกอบไปด้วยขั้นที่ 1) ทุกข์ (การกำหนดปัญหา) นักเรียนมีความสนใจใคร่เรียน เมื่อได้พบกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาจากแบบฝึกทักษะหลายรูปแบบในเรื่อง พุทธปนิธาน 4 ซึ่งสถานการณ์ที่เป็นกรณีตัวอย่างไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในบทเรียน เป็นเรื่องที่สร้างแรงจูงใจให้อยากรู้ และท้าทายความสามารถในการคิด ขั้นที่ 2) สมุทัย (การตั้งสมมติฐาน) นักเรียนได้ทำกิจกรรมกลุ่ม แสดงความคิดเห็นสาเหตุของปัญหาจากเนื้อหาในแบบฝึก ซึ่งเป็นเนื้อเรื่องที่เกิดเป็นข่าวจริงทั้งในสื่อหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ ทำให้นักเรียนมีความสนใจที่ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล ร่วมแสดงความคิดเห็นหลากหลายแง่มุม สมาชิกในกลุ่มแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ภายใต้มุมมองที่เป็นอิสระ ประธานกลุ่มได้กระตุ้นให้สมาชิกร่วมกันทำกิจกรรม เลขาทำหน้าที่จดบันทึกความคิดเห็น ขั้นที่ 3) นิโรธ (การทดลองเก็บข้อมูล) จะพบว่า นักเรียนต่างรวบรวมข้อมูลเพื่อสนับสนุนทางเลือกที่ตนเองนำเสนอให้กับกลุ่ม และขั้นที่ 4) มรรค (การวิเคราะห์ข้อมูลและอุปสรรค) เป็นขั้นที่ส่งเสริมความเป็นอิสระในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพราะเป็นการตัดสินใจเลือกและปฏิบัติด้วยรูปแบบที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาที่เป็นสาเหตุแห่งทุกข์ได้ตรงจุด การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 จึงเป็นการฝึกทักษะให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ได้มีเวทีแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและกว้างขวาง เปิดใจรับฟังความเห็นต่าง และเสนอแนะวิธีแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล ดังนั้น นักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. การเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 จากการวิจัย พบว่า ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้จากชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 แล้วจะช่วยส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณจากการสังเกต การสนทนา และประเมินกิจกรรมรายบุคคล รายกลุ่ม และการนำเสนอรายงานหน้าชั้นเรียนของนักเรียน พบว่า ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนเกิดจากนักเรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของชุมชน เมื่อนักเรียนได้ศึกษาสถานการณ์แล้ว จะเริ่มกำหนดประเด็นปัญหา ร่วมกันพิจารณาจากข้อมูล มีการถกเถียงเพื่อกำหนดปัญหา ร่วมกันให้ความหมายของปัญหา ครูกระตุ้นให้ทุกคนเริ่มตระหนัก

ถึงปัญหา การรวบรวมข้อมูลจากสถานการณ์จำลอง เกี่ยวกับประเด็นปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่คลุมเครือ กระตุ้นให้นักเรียนนำข้อมูลหรือความรู้จากประสบการณ์เดิมมาใช้ ร่วมกันพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล ความเพียงพอของข้อมูล และสามารถแยกแยะข้อมูล จัดลำดับความสำคัญของข้อมูล เพื่อเป็นแนวทางในการตั้งสมมติฐานแล้วนำข้อมูลที่ได้มาจัดระบบแล้วมาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ กำหนดแนวทางการสรุปที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด ดำเนินการพิจารณาทางเลือกที่สมเหตุสมผลที่สุด และดำเนินการประเมินสรุปอ้างอิงด้วยการนำเสนอหน้าชั้นเรียน ดังนั้น นักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนหลังการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า ระดับความพึงพอใจจะแนบเฉลี่ยของนักเรียนโดยภาพรวมเท่ากับ 4.27 มีความพึงพอใจในระดับมาก มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่านักเรียนส่วนใหญ่ให้ความสนใจและมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นี้ อาจเป็นเพราะนักเรียนรู้สึกว่าได้พบกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาจากแบบฝึกทักษะหลายรูปแบบในเรื่อง พุทธปณิธาน 4 เป็นเรื่องที่สร้างแรงจูงใจให้อยากรู้ และท้าทายความสามารถในการคิดแก้ปัญหา (ขั้นทุกข์) ร่วมกันค้นคิดหาสาเหตุของปัญหาภายใต้มุมมองที่เป็นอิสระ (สมุทัย) นักเรียนต่างรวบรวมข้อมูลเพื่อสนับสนุนทางเลือกที่ตนเองนำเสนอให้กับกลุ่ม (นิโรธ) ร่วมกันตัดสินใจเลือกและปฏิบัติด้วยรูปแบบที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาที่เป็นสาเหตุแห่งทุกข์ (มรรค) ดังนั้น นักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่ที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 จากการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่

เรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 หลังการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 ทั้งนี้เนื่องมาจากวิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ที่นักเรียนพยายามคิดค้นวิธีการแก้ปัญหาและวิธีการพัฒนาทักษะชีวิต โดยใช้ลำดับขั้นตอนของอริยสัจ 4 เป็นแนวทางการแก้ปัญหาและวิธีการพัฒนาทักษะชีวิตด้วยตนเอง เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ประกอบไปด้วยขั้นที่ 1) ทุกข์ (การกำหนดปัญหา) นักเรียนมีความสนใจใคร่เรียน เมื่อได้พบกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาจากแบบฝึกทักษะหลายรูปแบบในเรื่อง พุทธปนิธาน 4 ซึ่งสถานการณ์ที่เป็นกรณีตัวอย่างไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในบทเรียน เป็นเรื่องที่สร้างแรงจูงใจให้อยากรู้ และท้าทายความสามารถในการคิด ขั้นที่ 2) สมุทัย (การตั้งสมมติฐาน) นักเรียนได้ทำกิจกรรมกลุ่ม แสดงความคิดเห็นสาเหตุของปัญหาจากเนื้อหาในแบบฝึก ซึ่งเป็นเนื้อเรื่องที่เกิดเป็นข่าวจริงทั้งในสื่อหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ ทำให้นักเรียนมีความสนใจที่ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล ร่วมแสดงความคิดเห็นหลากหลายแง่มุม สมาชิกในกลุ่มแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ภายใต้มุมมองที่เป็นอิสระ ประธานกลุ่มได้กระตุ้นให้สมาชิกร่วมกันทำกิจกรรมเลขาทำหน้าที่จดบันทึกความคิดเห็น ขั้นที่ 3) นิโรธ (การทดลองเก็บข้อมูล) จะพบว่านักเรียนต่างรวบรวมข้อมูลเพื่อสนับสนุนทางเลือกที่ตนเองนำเสนอให้กับกลุ่ม และขั้นที่ 4) มรรค (การวิเคราะห์ข้อมูลและอุปสรรค) เป็นขั้นที่ส่งเสริมความเป็นอิสระในทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพราะเป็นการตัดสินใจเลือกและปฏิบัติด้วยรูปแบบที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาที่เป็นสาเหตุแห่งทุกข์ได้ตรงจุด การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 จึงเป็นการฝึกทักษะให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ได้มีเวทีแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและกว้างขวาง เปิดใจรับฟังความเห็นต่าง และเสนอแนะวิธีแก้ปัญหามีเหตุผล

สอดคล้องกับแนวคิดของคำสอนของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, (ป.อ. ปยุตโต), (2552) ได้กล่าวโดยสรุปว่า หลักการหรือสาระสำคัญของวิธีคิดแบบอริยสัจสี่คือการเริ่มต้นที่ปัญหาหรือทุกข์ที่ประสบโดยกำหนดรู้ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาหรือความทุกข์นั้นให้ชัดเจน แล้วสืบค้นหาสาเหตุเพื่อเตรียมแก้ไข ในเวลาเดียวกันก็กำหนดเป้าหมายของตนให้ชัดเจนว่าคืออะไร จะเป็นไปได้หรือไม่ จะเป็นไปได้อย่างไร แล้วคิดวางวิธีที่จะกำจัดสาเหตุของปัญหา โดยสอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้คือนักเรียนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรม ครูทำหน้าที่คอยชี้แนะ ผลงานวิจัยฉบับนี้ยังสอดคล้องกับผลวิจัยของ อรอนงค์ ศรีชัยสุวรรณ และ

กิตติชัย สุธาสีโนบล (2558) ทำวิจัยเรื่อง ผลการใช้ชุดการสอนแบบอริยสัจสี่ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการสอนแบบอริยสัจสี่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. การเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 จากการวิจัยพบว่า ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้จากชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 แล้วจะช่วยส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จากการสังเกต การสนทนา และประเมินกิจกรรมรายบุคคล รายกลุ่ม และการนำเสนอรายงานหน้าชั้นเรียนของนักเรียน พบว่า ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนเกิดจากนักเรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของชุมชน เมื่อนักเรียนได้ศึกษาสถานการณ์แล้ว จะเริ่มกำหนดประเด็นปัญหา ร่วมกันพิจารณาจากข้อมูล มีการถกเถียงเพื่อกำหนดปัญหา ร่วมกันให้ความหมายของปัญหา คุรุกระตุ้นให้ทุกคนเริ่มตระหนักถึงปัญหา การรวบรวมข้อมูลจากสถานการณ์จำลอง เกี่ยวกับประเด็นปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่คลุมเครือ กระตุ้นให้นักเรียนนำข้อมูลหรือความรู้จากประสบการณ์เดิมมาใช้ ร่วมกันพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล ความเพียงพอของข้อมูล และสามารถแยกแยะข้อมูล จัดลำดับความสำคัญของข้อมูล เพื่อเป็นแนวทางในการตั้งสมมติฐานแล้วนำข้อมูลที่ได้มาจัดระบบแล้วมาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ กำหนดแนวทางการสรุปที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด ดำเนินการพิจารณาทางเลือกที่สมเหตุสมผลที่สุด และดำเนินการประเมินสรุปอ้างอิงด้วยการนำเสนอหน้าชั้นเรียน

ผลการวิจัยฉบับนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ ทิศนา ขัมมณี (2545) ได้เสนอขั้นตอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วย (1) ระบุประเด็นปัญหา หรือประเด็นในการคิด (2) ประมวลข้อมูลทั้งทางด้านข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง หลักฐาน และความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่คิด ทั้งทางกว้าง ลึกและไกล (3) วิเคราะห์ จำแนกแยกแยะข้อมูล จัดหมวดหมู่ของข้อมูล และเลือกข้อมูลที่จะนำมาใช้ (4) ตั้งเกณฑ์ในการพิจารณาข้อมูล และประเมินข้อมูล

จะใช้ตามเกณฑ์ (5) พิจารณาข้อมูลโต้แย้งหลักฐาน และความคิดเห็นตามหลักเหตุผล (6) แสวงหาทางเลือกหรือคำตอบที่สมเหตุสมผล (7) ชั่งน้ำหนักผลได้ผลเสียคุณ-โทษ ที่อาจจะเกิดขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว รวมทั้งคุณค่าที่แท้จริงของทางเลือกต่าง ๆ (8) เลือกทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด (9) ไตร่ตรองทบทวน และ (9) สรุปคำตอบลงความเห็น ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 จึงเป็นกระบวนการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพราะจะนำไปสู่การคิดตัดสินใจอย่างรอบคอบ เพื่อให้เห็นว่าเรื่องใดควรเชื่อหรือไม่ควรเชื่อ สิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ เพราะเหตุใด

สอดคล้องกับผลวิจัยของดำรงศักดิ์ สุดเสนห์ (2561: บทคัดย่อ) ทำวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างเสริมศักยภาพการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ตามธรรมชาติวิชาวิทยาศาสตร์ ผลการวิจัย จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนา กระบวนการสร้างเสริมศักยภาพการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สรุปได้ดังนี้ หลังจากที่นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยกระบวนการสร้างเสริมศักยภาพการคิดอย่างมีวิจารณญาณ พบว่า นักเรียนมีศักยภาพการคิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างมีตรรกะเป็นขั้นตอน ก่อนที่จะตัดสินใจ จะเชื่อหรือเห็นแย้งกับข้อมูลและสารสนเทศ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดี (2.19)

3. ความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า ระดับความพึงพอใจคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนโดยภาพรวมเท่ากับ 4.27 มีความพึงพอใจในระดับมาก มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่านักเรียนส่วนใหญ่ให้ความสนใจและมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นี้อาจเป็นเพราะนักเรียนรู้สึกว่าได้พบกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาจากแบบฝึกทักษะหลายรูปแบบในเรื่อง พุทธปนิธาน 4 เป็นเรื่องที่สร้างแรงจูงใจให้อยากรู้ และท้าทายความสามารถในการคิดแก้ปัญหา (ขั้นทุกข์) ร่วมกันค้นคิดหาสาเหตุของปัญหามาได้ มุมมองที่เป็นอิสระ (สมุทรย์) นักเรียนต่างรวบรวมข้อมูลเพื่อสนับสนุนทางเลือกที่ตนเองนำเสนอให้กับกลุ่ม (นิโรธ) ร่วมกันตัดสินใจเลือกและปฏิบัติด้วยรูปแบบที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาที่เป็นสาเหตุแห่งทุกข์ (มรรค) ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ อัญโอรินทร์ ราชวงศ์ (2558) ทำการวิจัยเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ตามวิธีสอนแบบอริยสัจสี่ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ความพึง

พอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมตามวิธีการสอนแบบอริยสัจสี่ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับผลวิจัยของ ดำรงค์ศักดิ์ สุดเสนห์ (2561) เรื่อง กระบวนการสร้างเสริมศักยภาพการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ตามธรรมชาติ วิชาวิทยาศาสตร์ ผลการวิจัย จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนากระบวนการสร้างเสริมศักยภาพการคิดอย่างมีวิจารณญาณ พบว่า เจตคติของนักเรียนต่อกระบวนการสร้างเสริมศักยภาพการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนรู้ นักเรียนมีเจตคติต่อกระบวนการสร้างเสริมศักยภาพการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4.06 ที่สอดคล้องกับมาตรฐานเชิงปัญญาสากล (Universal Intellectual Standard)

องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อค้นพบในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่ ผู้วิจัยได้สังเกต สนทนากับนักเรียนและบันทึกผลระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า

1. ในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่ นักเรียนส่วนใหญ่ยังปรับตัวไม่ได้ และไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่กล้าซักถาม ไม่กล้าสบตา แต่ผู้วิจัยได้ทำกิจกรรมละลายพฤติกรรม สร้างบรรยากาศในห้องให้มีความเป็นกันเอง บรรยากาศโดยรวมดีขึ้นจึงดำเนินการสอนต่อไปด้วยดี

2. ในการนำเสนอปัญหา(ขั้นทุกข์) เพื่อให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นโดยอิสระ ไม่คาดคั้น แต่ใช้วิธีถามคำถามประเภท ๑๐ คำถาม เช่น ฝนเอยทำไมจึงตก ฝนตกเพราะกบมันร้อง หรือ เรายังให้เพราะอะไร คำตอบที่ได้ เพราะถูกตี หรือผิดหวัง แล้วก็ถามต่อไปจนครบ 10 คำถาม สังเกตนักเรียน พบว่า เริ่มกล้าแสดงความคิดเห็น และเมื่อมอบใบงานให้ นักเรียนมีความมุ่งมั่น กระตือรือร้นในการทำงาน มีบรรยากาศของความสุข มีอิสระในการแสดงออกเชิงสร้างสรรค์ การแสดงความคิดเห็นต่างที่มีเหตุผลรองรับอย่างสมเหตุสมผล

3. สื่อประกอบการเรียนการสอนใบงานจะนำเสนอสถานการณ์ที่สนุก สอดแทรกการฝึกคิดแบบวิจารณญาณ เช่น การตรวจสอบ การใ้รู้ การทำให้กระจ่าง การจัดระบบ การให้เหตุผล การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น การวิเคราะห์ ความรอบคอบ พร้อมทั้งมีการแจกแจงแล้วทำการสรุป ทำการเปรียบเทียบตั้งสมมติฐาน ทำนายคาดการณ์ ประเมินและสังเคราะห์

4. ในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีความคิดในชั้นการทำให้กระจ่าง ครู/ผู้สอนควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลที่อาจมีระดับความสามารถในการคิดแบบมีวิจารณญาณแตกต่างกัน เนื่องจากนักเรียนกำลังเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนั้น การคัดเลือกสถานการณ์มาฝึกควรเน้นข่าวที่พบเห็นในชีวิตประจำวันหรือใกล้เคียงกับชีวิตประจำวันและไม่มีความสลับซับซ้อนมากนัก

5. ความสัมพันธ์ระหว่าง กระบวนการอริยสัจสี่ กับ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (ขั้นตอนการจัดกิจกรรม)จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบอริยสัจสี่เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จากการปฏิบัติทดลองสอน การสนทนากับผู้เรียน ครูประจำวิชา และการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน พบว่า

5.1 ทั้งสองกระบวนการมีความสัมพันธ์ในระดับสูงและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากการส่งเสริมความคิดที่แสวงหาเหตุปัจจัย กำหนดแนวทางแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์

5.2 ก่อนการเข้าสู่บทเรียน ครู/ผู้สอน ควรจัดกิจกรรมละลายพฤติกรรมนักเรียน ก่อน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนและคลายความกังวลใจกับครู/สอน

5.3 ในการนำเสนอปัญหา เป็นการนำเสนอสถานการณ์ปัญหา ควรให้สอดคล้องกับประสบการณ์เดิมของนักเรียนเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยง

5.4 ในการวิเคราะห์ปัญหา ครู/ผู้สอนควรกระตุ้นให้นักเรียนระบุปัญหาย่อย เพื่อมีแนวคิดและค้นหาข้อเท็จจริงได้ง่าย

5.5 ในขั้นวางแผนระดมความคิด ครู/ผู้สอน ควรสังเกตที่ประธาน/เลขานุการเป็นพิเศษ เพื่อกระตุ้นให้ทุกฝ่ายทำหน้าที่ให้สมบูรณ์

5.6 ในการนำเสนอแนวทางแก้ปัญหา ควรอยู่ในกรอบมรรคมีองค์แปดเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 เมื่อมีการแบ่งกลุ่มนักเรียน ครู/ผู้สอนควรแนะนำให้นักเรียนมีการกระจายนักเรียนกลุ่มเก่ง กลุ่มกลาง และกลุ่มอ่อนให้คละกัน เพื่อสร้างโอกาสให้นักเรียนได้ทำงานเท่า ๆ กัน

2) ครู/ผู้สอนควรศึกษาและทำความเข้าใจในขั้นตอนการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ชัดเจนก่อนนำไปใช้ และควรเตรียมความพร้อมในบทบาทหน้าที่ของตนเอง จัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการสืบค้นหาความรู้และความต้องการของนักเรียน รวมทั้งเตรียมสื่อที่เป็นเทคโนโลยีให้พร้อมใช้และแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม เพียงพอที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนได้ตามความสนใจ และความถนัดของนักเรียน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีความน่าสนใจต่อนักเรียนตลอดระยะเวลาที่เรียน

3) ครู/ผู้สอนควรชี้แจงขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ชัดเจน รวมถึงบทบาทหน้าที่ของครูหรือผู้สอนในแต่ละขั้นตอน เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการทำกิจกรรมให้สะดวกและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ 4) ประเภของปัญหาที่นำมาสร้างสถานการณ์เพื่อกระตุ้นนักเรียน ควรเลือกใช้ประเภทสถานการณ์ปลายเปิดที่มีความซับซ้อนพอเหมาะกับระดับชั้น เพื่อกระตุ้นนักเรียนให้เกิดความต้องการเรียนรู้ และมีความเชื่อมโยงครอบคลุมสาระการเรียนรู้ให้ได้มากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบต่างๆ ที่พัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2) ควรมีการศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่เพื่อพัฒนาสมรรถนะสำคัญของนักเรียนในกลุ่มสาระอื่น ๆ

รายการอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*.

กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กิตติชัย สุธาสิโนบล. (2564). *การจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับผู้เรียนในสังคมไทยยุคปัจจุบัน*. สืบค้น 12 สิงหาคม 2564, จาก <https://www.facebook.com/krupmahachula/posts/>

ดำรงศักดิ์ สุดแสนห. (2561). *กระบวนการสร้างเสริมศักยภาพการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ตามธรรมชาติวิชาวิทยาศาสตร์* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

- ทีศนา แคมมณี. (2545). *ศาสตร์การสอน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และอุษา ชูชาติ. (2544). *ฝึกสมองให้คิดอย่างมีวิจารณญาณ*. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- สุนน อมรวีวัฒน์. (2530). *การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮ้าส์.
- สุรพล พรหมกุล. (2554). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สุชีลา สวัสดิ์. (2560). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดเชิง วิจารณ์ญาณในรายวิชาภาษาและวัฒนธรรมสำหรับครู ของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 คณะศึกษาศาสตร์สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตมหาสารคาม (รายงานการวิจัย)*. มหาสารคาม : สถาบันพลศึกษา วิทยาเขตมหาสารคาม.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2544). *พุทธวิธีในการสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก.
- “_____”. (2552). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2544). *การวัดผลการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กทม. : ประสานการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา. (2555). *รายงานการประเมิน คุณภาพภายนอกกรอบสาม (พ.ศ. 2554 - 2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. สุพรรณบุรี : โรงเรียนวัดจันทราวาส จังหวัดสุพรรณบุรี.
- อรอนงค์ ศรีชัยสุวรรณ และกิตติชัย สุธาสีโนบล. (2558). ผลการใช้ชุดการสอนแบบอริยสัจสี่ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, 5(1), 37.
- อัญไอรินทร์ ราชวงศ์. (2558). ผลการจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ตามวิธีสอนแบบอริยสัจสี่ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 8(1), 148.